

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*
2018, Yıl:6, Sayı:14

Geliş Tarihi: 09.08.2018

Kabul Tarihi: 04.09.2018

Sayfa:145-153

ISSN: 2147-8872

İKİ DÜNYA ARASINDA EŞİKTE OLMAK: NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN HİKÂYELERİNDE KUMAR*

Nilüfer İlhan**

Özet

Cumhuriyet dönemi şair ve yazarlarından Necip Fazıl Kısakürek, ilk gençlik döneminde kumara büyük bir ilgi duyar; İslamî dünya görüşünü benimseyeceği 1934'e kadar kumar oynamaya devam ettiğini belirtir. Necip Fazıl, ben'ini derinden etkileyen kumara, tiyatro ve otobiyografik niteliği olan eserlerinde yer verdiği gibi onu hikâyelerine de konu etmiştir. Hikâyelerde kumar, salt bir oyun olarak değil ben'in metafiziksel sorulardan kaçmak için sığındığı bir alanı yahut mutlak hakikati bulmak için zihinsel bir çaba harcadığı ve kendilik bilincine sahip olmak için benliği inşa ettiği düşünsel bir zemini oluşturur. Özne-ben, kumarın mistisizmini yaparak oradan bir yaratıcı fikrine ve din olgusuna ulaşır. Bu çalışmada, sekiz hikâyede yer alan kumarın dünyevî bir alışkanlık olmanın yanı sıra, ben'in dünyasını ele geçirme, onu teslim alma, koşulsuz kendine bağlama ve dış dünyanın varlık alanını öteleme gibi hallerinin metafizik ve tasavvufî bir anlam dünyasıyla kurduğu bağın üzerinde durulacaktır. Kumarın, ben'in yaşantısında metafizik bir âleme geçmek için bir eşik olduğu sonucuna varılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hikâye, Necip Fazıl Kısakürek, kumar, metafizik, tasavvuf.

* Bu makale, 02-05 Mart 2017 tarihinde Yozgat Bozok Üniversitesi'nde düzenlenmiş olan "Kaldırımlardan Sakarya'ya Necip Fazıl Kısakürek Sempozyumu"nda sunulan bildirinin yeniden gözden geçirilmiş son hâlidir.

** Dr. Öğretim Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Orcid Numarası (0000-0001-6343-2220), nilufer.ilhan@bozok.edu.tr

BEING ON THE THRESHOLD BETWEEN TWO WORLDS: GAMBLING IN NECİP FAZIL KISAKÜREK'S STORIES

Abstract

Necip Fazıl Kısakürek, one of the poets and writers of Republican era, had a great interest in gambling during his first youth period; he continued to play gambling until 1934, when he adopted the Islamic world view. In his stories, Necip Fazıl mention edthe gambling, which had deeply influenced his 'self', as well as he touched upon it in his theatrical and autobiographical works. In stories, gambling is not merely a game, but it creates an area in which his 'ego' took shelter to escape from metaphysical questions, or it creates an ideational ground where he made intellectual effort to find the absolute truth and he built the ego to have the self-awareness. The subject-the ego reaches the idea of creator and the phenomenon of religion by doing the mystery of gambling. In this study, besides the gambling in eight stories is an earthly habit, the connection which the gambling made between its situations like taking the ego's world over, capturing it, enamoring it unconditionally and shifting the external world's entity area, and a sufistic and metaphysical world of meaning will be emphasized. It will be concluded that the gambling is a threshold for the ego's life to pass a metaphysical world.

Keywords: Story, Necip Fazıl Kısakürek, gambling, metaphysic, Sufism

Giriş

Cumhuriyet dönemi şair ve yazarlarından Necip Fazıl Kısakürek'in çocukluktan itibaren bilinmezi kurcalama ve görünenin ardını merak etme duygusu, onun gençlik yıllarında kumara ilgi duymasına ve bu ilginin de zamanla tüm benliğini ele geçirerek varoluşsal bir kriz yaşamasına neden olur. Onda kumar, bohem yaşantısının bir unsuru olmakla birlikte "varlık", "hayat" ve "eşya" üzerinde zihnini yoran sorulardan kurtulmak için kaçtığı bir alan yahut söz konusu kavramlar üzerinde derinlemesine düşünmek, bir gizemi açığa çıkarmak, ben'ini bulmak ve kendilik bilinci oluşturmak için çıktığı içsel bir yolculuktur. Bu yolculuğa ilk adımını, üniversitede felsefe okurken kazandığı bir burs aracılığıyla 1924 yılında Paris'e giderek atar. Burada, cevabını bulamadığı metafizik sorular, onda zihinsel bir yorgunluğa, sıkıntıya ve bunalıma sebep olur. "Meçhulü kurcalama" merakının peşini bırakmaması sonucu, kumarın dünyasıyla tanışır. Necip Fazıl, kumarı salt bir alışkanlık olmaktan çıkarır; yaşamının merkezinde konumlandırmaya ve onun açtığı pencereden varlığı çözümlene, anlama ve anlamlandırmaya çalışır. Yaşamı ve benliği, kumarın içinde erimeye ve yok olmaya başlar. Bu yılların oluşturduğu buhranı, otobiyografik niteliği olan *O ve Ben* ile *Bâbiâli* adlı eserlerinde tüm gerçekliğiyle gözler önüne serer. *Babâli*'de, kumarı bir "fenâ" makamı olarak gören Necip Fazıl, "mutlak hakikate/ büyük kapı"ya erişmek için bu dünyevî "fenâ" makamından geçmek gerektiğine inanır: "Paranı, pulunu, sıhhatini, haysiyetini, istikbâlini, sanatını hep kumara feda

ettiren sır kapısı” (Kısakürek, 2010: 50) cümlesiyle tüm yaşamına nüfuz eden kumarın sırrını çözmek ister.

Necip Fazıl’ın bu yılları, düşünmemek ve varlığın sırrını aralamak için oynadığı kumarla şekillenir. Kaybettikçe oynar, oynadıkça kaybeder. Kumarın benliğini esir alması, onun insan doğası üzerine bir fikir geliştirmesini ve insanın kötücül bir yönünü anlamasını sağlamıştır. Ona göre, insanın daha çok kazanma, daha çok sahip olmak hırsı, ötekine acımama duygusu ve nefsin dizginlenemeyişi kendini kumarda çarpıcı bir şekilde açığa çıkarır. İnsanı kumardan alıkoyacak ve vazgeçirecek bir güç henüz yoktur. Dolayısıyla kumarı, tedavisi mümkün olmayan bir ruh hastalığı olarak görür: “Günahların en müthişi olan, şimal kutbundan cenup kutbuna, güneşin doğduğu her noktadan battığı her noktaya kadar bütün yeryüzünü saran, yakıcı, kavurucu, kül edici ihtiras” (Kısakürek, 2009: 6).

Paris’ten döndükten sonra da kumar oynamaya devam eden Necip Fazıl’ın bu “ruh hastalığı”ndan kurtulması kendine göre 1934 yılında İslamî dünya görüşünü benimsemesinde etkin bir rol oynayan Abülhakim Arvasi’ye intisâp etmesi ile gerçekleşir (Kısakürek, 2016: 111)¹ Benliğini esir olan ve varlıkla ilgili zihnini meşgul eden soruları, Arvasi’nin din ve tasavvufun anlam dünyası çerçevesinde verdiği cevaplarla sonlanır. Dünyevî bir yaşamdan uzaklaşarak yaratıcıyı merkeze aldığı ve onun koyduğu emir ve yasaklar noktasında varlığı öne çıkardığı mistik bir yaşamı benimser. Necip Fazıl, suflî lezzetlerden farklı gördüğü ve mistik bir anlam yüklediği kumarı, birçok eserine de taşıyarak ben’in çektiği ıstırapı geniş kitlelere duyurmak ister. *Reis Bey ve Parmaksız Salih* gibi tiyatro eserlerinde, karakterlerin kumar oynayarak yaşamlarını yok edişlerine dikkat çeker. Salt kumar üzerine kurgulanan *Parmaksız Salih*, kumarın birey ve toplumu derinden etkilemesini anlatır. Necip Fazıl, eserin yazılma amacını “[d]ünyada (Dostoyevski)den itibaren, bu mevzuda yazılmış nice piyes ve roman okudum. Fakat hiçbirinin, kumar ejderhasını tam yakalayıp sımsıkı çevreleyebilmiş olduğuna inanmadım. Aman, sakın “işte buna ben muvaffak oldum!” dediğimi sanmayınız! Demek istediğim şu ki, bir türlü yazılamayan, dibine ulaşamayan ve daima satırlarında dolaşılın bu cehennem ikliminin, bu âciz eserimle ben de derinliğine dalamamış bulunuyorum ama, dalınması gereken bir derinliği olduğunu ve o mıntıkanın bakır kaldığını haber vermek cesaretini gösterebiliyorum” (Kısakürek, 2009: 8) cümlelerinde dile getirir.

Parmaksız Salih’te kumar yüzünden ailelerin nasıl dağıldıkları, kumarbazların haysiyet ve onurunu nasıl yitirdikleri, her türlü aşağılanmayı, ezilmeyi ve kaybetmeyi nasıl göze aldıklarına işaret edilir. Eserde kumarbazın, kumardan kurtuluşu söz konusu değildir. Bunu yanı sıra ailesini, mesleğini ve sosyal yaşamını ihmal eden kumarbazın, çok güçlü bir yaratıcı fikrinin olduğu üzerinde durularak ve meçhulü kurcalamak isteyen zihinlerin kumarda bile Allah’ı bulabilecekleri sezdirilerek Allah ile kumar arasında bir ilişki kurulur. Bu ilişkide,

¹ Necip Fazıl Kısakürek *O ve Ben* adlı eserinde Abdülhakim Arvasi’yle tanıştıktan sonra İslamî dünya görüşünü benimsediğini ve kumarı bıraktığını belirtmekle beraber, onun kumarı tam olarak bırakmadığına dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu konuda Sezai Karakoç’un Hatıralar, XLVI, *Diriliş*, S.46, 2 Haziran 1989 tarihli yazısına bakılabilir.

kumarbazın kumarla elde ettiği “fedâ” ve “fenâ” hâllerinin, ilahi olana taşınmasında onun bir eşikten geçmesi gerektiği vurgulanır.

Necip Fazıl Kısakürek, hikâyelerinde de kumarı tüm yönleri ile ele almaya devam eder. Hikâyelerde ben’ini “hasta kumarbaz” karakteriyle kurgular. Bu şekilde Necip Fazıl, hasta kumarbaz ile İslamî dünya görüşünü benimsedikten sonra inşa ettiği ben’i arasına mesafe koyarak bir tür ötekileştirme işine girişir. Hastalıktan kurtulan bir bilinç olarak, hastalığın benliğini ele geçirmesini ve onu öldürmesini gözler önüne serer. Kendilik bilincine erişen ve erginleşen Necip Fazıl; bu bilinci edinmesinde, kumarın bir zemin oluşturduğunu ve onun sağladığı zihni pratiklerle yolunu bulduğunu belirtir. Kumarı kötücül bir alışkanlığın ötesine taşıyarak ona mistik ve metafizik anlamlar yüklemeye çalışır.

1. Ben’in Çile Çekme Yahut Mutlak Hakikati Bulma Biçimi Olarak Kumar

Tasavvufta, ben’in nefsi arzularından arınması ve onun bir ruh terbiyesinden geçmesinin ilk koşulu olarak “çile” gerekli görülür. Farsçada kırk anlamına gelen “çile”, ben’in تنها ve ıssız bir yerde, az uyumak, az konuşmak, az yemek ve içmek gibi fiziksel faaliyetlerini en aza indirgeyerek zihnen ve bedenen ibadet etme biçimidir (Uludağ, 2005: 96). Kendini dünyadan soyutlayan “ben”, bu teklik hâlinde mutlak hakikat olan varlığa yönelerek varoluşuna ilişkin farkındalık bilincini edinmeye başlar. Farkındalık, ben’in bedenen ve zihnen deneyimlediği kendini keşfetme yolculuğunda varlığını tanıması, onu anlama ve anlamlandırma çabasıdır. Varlığa yeni bakış bir bakışla bakan “ben”, bir bunalım ve sıkıntı mekânı olarak yorumladığı dünyayı, bu anlamından kopararak ona eklemlenme amacı güder. Dünyada tüm istek ve arzularını, mutlak varlık olan bir hakikatle bütünleşmek ve onda yok olmak oluşturur.

Necip Fazıl’ın hikâyelerinde ben’in kumar oynarken tüm yaşamla ilişkiyi kesmesi, yemek, içmek ve uyumak gibi fiziksel faaliyetlerini aksatması ve sadece kumara odaklanması tasavvufta nefsi köreltmekte bir aşama olan “çile”yi hatırlatır. Derviş çilede, bedensel faaliyetlerini azaltırken, aynı zamanda mutlak varlığı düşünmek için yoğun bir zihinsel çaba sarf eder. Hikâyelerde ise “ben”, zihnine üşüşen ve bir gerilim oluşturan sorulardan kurtulmak için kumarı bir sığınak ve liman olarak görür. Kumar, hayatın merkezindedir. “Ben”, onun içinde varlık bulmaya ve varlığı buldukça da yok olmaya doğru evrilir. Ancak o, varoluşsal bir deneyim yaşadığı kumarda, mutlak varlığı düşünmeden ve konumunu çözülmeden de geri durmaz. Mutlak varlık ile kumar arasında bir ilişki kurarak şimdi yaşadığı hâl ve çilenin, aslında ona doğru gitmek ve yaklaşmak için bir aşama olduğunu idrak eder.

Rehinlik Maymun hikâyesinde, hasta kumarbaz olarak tanımlanan ben’in; kumar parası bulmak için arkadaşı ve kendisine emanet edilen maymunu, rehine vermekle her nesneyi kumarla ilişkilendirmeleri üzerinde durulur. Ben, kumarın mucize gibi akılla algılanacak bir şey olmadığını ve bu noktada pragmatist bir millet olarak gördüğü Batılıların, kumara mesafeli yaklaşımını dile getirerek ondaki kazanma ve kaybetme esrarının çekiciliğine kendini kaptırdığını vurgular. Sülün Bâki adlı arkadaşıyla Paris’e okumak için giden ben’in, burada gittiği tek mekân olarak kumarhaneyle karşılaşılır. Aylarca gündüz yüzünü görmediği Paris, onun için kumar oynadığı gecelerle anlamlı olan bir şehre dönüşür. Kumar dışında hiçbir şeyle

ilgilenmeyen “ben”; “kadın”, “şehir”, “kitap” ve “dost” gibi tüm varlıkları gözden çıkarır: “Aydan aya aldığımızı ona veriyor, İstanbul’daki evlerimizden koparabildiğimizi ona veriyor, saatimizi, tabakamızı, yüzüğümüzü, cüzdanımızı, kat kat elbiselerimizi onun uğruna satmış bulunuyorduk” (Kısakürek, 2007: 59). Kaybettiğinde umutsuzluğa kapılmayan ve kumara daha çok bağlanan “ben” için, aslında bu kaybediş içinde bir gizemi ve esrarı barındırır. Varlıkla yola çıkan ama yokluğu elinde bulunduran ben’e, kaybetmek çekici gelir. Kaybetmekle sahip olduğu birçok şeyden vazgeçerek ve nesnelere yaşamının dışına iterek bir şekilde çile çeker. Ben’in kumar dışında bir şeyle ilgilenmemesi, tasavvufta dervişin mutlak hakikate ulaşmak için her şeyi terk ettiği “zühd” makamıyla da ilişkilendirilebilir. Derviş, bu makamda mutlak olan varlıkla bütünleşmek için dünyevî arzularından vazgeçip dünya nimetine sırt çevirir ve isteklerini köreltmekle mutlak varlıkta yoğunlaşır (Kara, 1999:105). Hikâyedeki ben’in de para biriktirmek, eğitimini tamamlamak, geleceğe yönelik hayal kurmak ve sosyal çevre edinmek gibi yaşamsal edimleri gerçekleştirilmesinden bahsetmek mümkün değildir.

Kumar karşısında iradenin söz konusu olmadığı *Yemin* hikâyesinde, ben’in çilesi, ettiği yeminlerin bozulması ve onun her seferinde büyük bir pişmanlık duymasıyla gerçekleşir. “Ben”, mitolojide yenilmenin ve yeniden başlamanın sembolü Sisifos gibi güne yeni bir umut ve kararlılıkla başlamayı düşünse de Sisifos’un trajik yazgısını devralır. Kumar oynamamak için Kur’an’a el basmak, camide dua etmek ve bir ölünün başında yemin etmek gibi eylemlerde bulunmakla beraber iradesine tümüyle hâkim olan ve onu ele geçiren oyun oynama istediğinden vazgeçemez. Oynadıkça kaybeden “ben”, imanla bağlandığı kumarın, varlığa değil yokluğa kapı araladığını ve yokluğun da kendini mutlak hakikatten uzaklaştırdığını anlar. Aslında oynadıkça ve kaybettikçe, mutlak hakikat üzerine düşünmekle birlikte onu nasıl arayacağını ve bulacağını bilememenin çilesini çeker. İçinde oluşan boşluk ve aidiyetsizlik hissi, onun bir arayışta olduğunu duyumsatır.

Kanaryanın Ölümü hikâyesinde, bankada küçük ücretle memur olarak çalışan ben’in, tüm kazancını kumarda kaybetmesi ve ölüme sürüklenmesinin çilesi anlatılır. “Ben”, sabaha kadar kumar oynamakta, uykusuz geceler geçirmekte ve kumarhane dışında bir yaşam sürmemektedir. Bankadaki fişler ve izlediği filmdeki karakterler, ona iskambil kâğıtlarındaki figürleri hatırlatır. Zihnini meşgul eden tek şey kumardır. Kumarı düşünmediği bir an yoktur. Öyle ki, “Heybeliada’daki bir Rum evinde oturan hasta, kimsesiz, parasız annesini iki haftadır ne aramakta ne sormaktadır” (Kısakürek, 2007: 75). Kumar yüzünden gündelik ihtiyaçlarını bile karşılamakta zorlanır. Onun dışında harcanan parayı gereksiz görmektedir: “Maça kızına tahsis ettiği emek ve para mevzuunda menfi tarafından o kadar sadıktır ki, kendi öz ihtiyacına bile para sarf edemez” (Kısakürek, 2007: 80). Kumarın kalbini körleştirdiğini, katılaştırdığını, donuklaştırdığını ve insanî birçok şeyi yok ettiğinin farkındadır. Kumarhanede, boğulmakta ve günden güne ölüme yaklaşmaktadır. Nitekim burada dumandan boğulan bir kuşun ölümü ile kalbi arasında yakınlık kurarak kumarhaneyi, bir şekilde kalbinin ve ruhunun çile çektiği yere dönüştürür.

Surat adlı hikâyede, ben’in tüm engellere rağmen zihnini yoran fikirlerden kurtulmak için kumar oynamaktan vazgeçmeyişi, iskambil kâğıtlarında gördüğü yüzlerin ben’e riyasız ve

gerçekçi bir biçimde görünerek mutlak varlığı ona düşündürmesi ele alınır: “Düşünen özne, aynı zamanda bir varoluş içindedir. Bilen özne, aynı zamanda varolan, varoluş içinde olan ve dolayısıyla bir oluşum geçiren kişidir” (Taşdelen, 2004: 118-119). “Ben”, gündelik yaşamında varlıkların algılanışı ve insan yüzlerinin yorumlanması bağlamında bir düşünce geliştirir. Ona göre mutlak hakikat olan varlık ile iskambil kâğıtları, salt bir çıplaklığa işaret eder. Ancak bu çıplaklık, iki varlığa koşulsuz teslimiyeti gerektirecek iman ile görülebilir. Dolayısıyla “ben”, gerek kumarı gerekse mutlak hakikati aklın değil imanın rehberliğinde değerlendirmeye çalışır; çünkü iman, anlama ve akıl erdirmeye gibi edimlerin çok ötesinde, aklın boşluk bıraktığı bir noktada ortaya çıkan bir sıçrama ile paradoksal ve absürd bir görünüm arz eder. Bu sebeple ben’in, mutlak hakikati bulmak için aklını kaybetmesi gerekecektir (Kısakürek, 2015: 99). Hikâyede “ben”, arkadaşının onu kumardan vazgeçirmek için bir kadınla tanıştırmak istemesine rağmen aklını ve mantığını bir kenara bırakıp iskambil kâğıtlarındaki kadına sığınır ve mutlak olanı onunla bulabileceğine inanır.

Maça Kızının İntikamı adlı hikâyede, hayatından kumarı çıkarmak için kadına sığınmak isteyen ancak bunu başaramayan ben’in ıstırabı üzerinde durulur. Ben, yaşamdan kendini alıkoyan iskambil kâğıdındaki kadına karşılık, ona yeni bir yaşam sunacak, zihnini meşgul eden sorulardan kurtaracak bir kadının peşindedir. Birkaç kez bu kadını bulmakla birlikte kumar tutkusu, kadınlı ilişki yaşamasına izin vermez. Bir aidiyet elde etmek ve kaybettiği benliğini bulmak için akşam saatlerinde bir kadınla sözleşir. Bu, “ben” için olağanüstü bir durumdur; çünkü onun kumar dışında, kendine ayırdığı bir anı ve kumarbazlar dışında iletişim kurduğu kimseler yoktur. Adeta o, varoluşsal bir boşluğun ve hiçliğin içinde yuvarlanmakta, kendi olmanın uzağına düşmekte ve değerler dizgesini yitirmektedir. Anlam kaybı onu, tüm enerjisini ve yaşam tutamaklarını yitirmiş bir kişi konumuna getirir. Dolayısıyla hayatta beklemeyen ve tüm zamanını kumar oynamakla geçiren ben’i, ayakları kumarhaneye götürür. Kumar oynarken kendini kaybeder ve zamanın nasıl geçtiğini anlayamaz. Onun buradaki hâli, bir dervişin “cezbe” hâlini çağırıştırır. Derviş cezbe hâlinde “etrafındakilerin, zamanın, acının, rahatsızlığın, açlığın ve susuzluğun farkında değildir” (Sayar, 2013:128-129). “Ben” de birkaç saatliğine girdiği kumarhaneden, gece yarısı çıkar ve kadınla sözleşme saatini kaçıır. Bu şekilde, yaşamında iskambil kâğıdındaki kadınlardan kurtuluş olmadığını ve onların dışında başka bir kadına yer veremeyeceğini anlar. Nitekim büyüüne kapıldığı bu kadınları görmek için “bitpazarında elbiselerini satmaktan başka çare bulama[z]” (Kısakürek, 2007:143).

Hasta Kumarbazın Ölümü adlı hikâyede, ben’i kumar oynamaktan vazgeçiren, onun ıstırabını ve çilesini sonlandıran tek gerçeğin ölüm olduğu işlenir. Daha önce sevdiklerinin ölümüne tanık olan “ben”, oynamayacağına dair yeminler etmekle birlikte oynama arzusuna yenik düşer. “Ben”, hayatta olduğu müddetçe kumar oynamaya devam eder. Hastalanan ve ardından da kalp krizi geçirerek hayata veda eden ben’in, bir çileye dönüştürdüğü kumar tutkusu da sona erer. “Ben”, kumarbazın kumarı bırakacak bir iradeye sahip olmadığını ve ölene kadar kumar oynayabileceğini dikkate sunar. Bu düşüncelerini ise bir not defterine dökerek mutlak hakikati bulmak için kumarın bir eşik olduğu gerçeğine vurgu yapar.

“Ben”, *Hasta Kumarbaz’ın Not Defteri*’ndeki bir kesitte, kumar ve mutlak hakikat arasında yakın bir ilişki kurar. İkisinde de varlığa odaklanma, her türlü zorluk ve yokluğa rağmen inanmaya devam etme ve kaybettikçe daha çok bağlanma gibi durumların olduğunu görür. Her ikisinde de bu bağlılığın, akılla açıklanamayacağı ve koşulsuz teslimiyetin kaçınılmazlığı sonucuna varır.

2.Nefsin Kötücül Bir Eylemi Yahut Hastalığı Olarak Kumar

Tasavvufta insanın irade sahibi bir varlık oluşu nedeniyle, onun iyilik ve kötülük gibi duyguları içinde barındıran iki boyutlu yapısına dikkat çekilerek "ruh", "kalp" ve "nefis" olmak üzere, kişiliğin üç temel özelliği olduğu ileri sürülür (Sayar, 2013: 22). Ben’in, güzellik ve iyiliği temsil eden ruha karşılık, kötücül ve çirkin yönünü ortaya çıkaran nefsi ile aşağı bir varlık konumuna düştüğü yorumlanır. “Ben”, bu hâlde arzu ve istekleri dizginlenemeyen, içgüdüleri bastırılmayan ve suflî lezzetleri zevkle tadan nefis-i emmâre aşamasındadır. Sufiler; nefis-i emmâreyi, günahların ve aşağı niteliklerin kaynağı olarak düşündüklerinden, onunla mücadele ve mücadele etmenin gerekliliğine inanırlar (Schimmel, 2012: 128). Nefis-i emmâre aşamasında “ben”, bedenen bir doyuma ulaşan ancak kalbi beslenmeyen ve kim olduğunu bilmeyen bir varlıktır. Onun kendini bilemeyişi, etrafında olan varlıklarla ilişkisine de yansiyarak sorumsuz ve bilinçsiz bir kişi hâline getirir. Oysa “bilinçli olmak içinde bulunduğu ilişkiler nedeniyle dış dünyayı algılamak ve onu tanımak demektir” (Jung, 2012: 78). Kendilik değerlerinden yoksun bir “ben”, mutlak hakikati de bilemeyecek, onu tanıyamayacak ve fark edemeyecektir. Sufiler, kendini bilememe hâlini, “kalbin hastalığı” olarak görürler. Onlara göre kalbin hastalığının ilk belirtisi, ben’in kendinden, toplumdaki, kültürel köklerinden uzaklaşması ve kendi özüne yabancılaşarak başka bir varlığa dönüşmesiyle ortaya çıkar. “Ben”, bu yabancılaşma hâlinde, körleşmiş ve uyuşmuş bir tavır sergiler. Kalbi, ruhunun değil nefsinin tesiri altındadır: “Bu [hâl] sonsuz derin bir hastalık, çaresi olmayan bir ağrı, şafağı olmayan bir gecedir” (Sayar, 2013: 105).

Necip Fazıl’ın hikâyelerinde, ben’in, kumar oynamamak için kendine söz geçiremediği ancak nefsin arzu ve isteklerini koşulsuz yerine getirdiği görülür. “Ben”, bu teslimiyet hâlini fark edince hasta olduğuna inanır ve kendini “hasta kumarbaz” olarak tanımlar. Ona göre, bu ruh hastalığının ne doktoru ne de ilacı vardır. Ondan kurtuluş, söz konusu değildir. Bununla beraber ben’i kumar oynamaktan vazgeçiren tek gerçeğin ölüm olduğu ileri sürülür. Kumarbaz, yaşadığı müddetçe kumar oynamaya devam edecek, aşağılanacak ve küçük düşecektir. Bu noktada *Matmazel Fofo* hikâyesinde, ben’in, kumar oynayan "çürümüş suratlı, ufacak gözlü, sivri burunlu ve ince bacaklı yaşlı kadın"a duyduğu şehvet anlatılarak düşünme melekesini yitirmesi duyumsatılır. “Ben” için bu yaşlı kadın, görüldüğünden farklı bir anlam değerine sahip olur. Onunla bir gece geçirmek ister. Ben’in bu isteği, sözünü dinlemediği nefsinin, cezalandırmak, onu aşağılamak ve küçük düşürmek hissiden kaynaklanır. Kumar için, “kaldırım faresi” olarak nitelediği bir kadınla bile beraber olunabileceğini, aklın ve mantığın almadığı eylemler yapabileceğini gösterir.

“Ben”, *Hasta Kumarbazın Not Defterinde* adlı hikâyede, nefisini kumarda tanıdığını belirtir. Doymak bilmeyen arzuları temsil eden nefis, kumarda daha çok kazanmak yahut kaybettiğini tekrar kazanmak isteyen ben’i ele geçirir. Oysa “ben”, nefisinden kaçmak, onun sesini kısmak ve “ruh yanığı”nı dindirmek için kumara yönelmiştir. Ancak insanların para kazanmak için birbirleri ile acımasız mücadele ettiklerine, kaybedene acımadıklarına ve parayı paylaşmadıklarına tanık olur: “Bir kumar masası etrafındaki insanların birbirini yemeye çalıştıkları edâlar kadar vahşi ve iğrenç tavırları, avına karşı hiçbir yırtıcı hayvanda bulamazsınız. Kumarda insan elinin aldığı kanlı pençe şeklini, acaba leş yiyen hangi kuşun pıhtılı gagasında görebilirsiniz” (Kısakürek, 2007: 154). Ben’in nefsi de bu ortama uymakta vakit kaybetmez. Kendinden kaçtıkça nefsi, onu kumara bağlayarak bütün çıkış yollarını kapatır.

Kumarı, nefis için çekici kılan ve ona tutku ile bağlanılmasını sağlayan şey ise “meçhule tahakküm hırsının” olmasıdır. Nefis, sonunun ne olacağını bilemediği bir oyunda, hırslanmaya ve sonucunu kendi isteği doğrultusunda belirlemenin mücadelesini vermeye çalışır. Bu noktada nefse, elinde bulunan paranın tamamını kaybetmek zor gelmemektedir. Buna rağmen gündelik yaşamında başka şeylere harcanan parayı gereksiz görmektedir. “Ne kadar hasis ve denîdir nefis, bilseniz! Bunu ancak benim tarzımda bir kumarbaz anlayabilir. Öksüze vereceği o 25 kuruşu sonsuz çapta kıymetlendirir de, cebindeki binlerce lirayı bir kâğıda veya zara feda etmekten çekinmez. Ben, ayakkabımın yamasına tek lira sarf etmekten çekindiğim ve kendime tek mendil almaktan kaçındığım halde kumara, bir gecede, bir ailenin bir aylık geçim parasını verdiğimi bilirim” (Kısakürek, 2007: 152).

SONUÇ

Necip Fazıl Kısakürek, ilk gençlik döneminde tüm yaşamını derinden etkileyen kumara, büyük bir tutkuyla bağlanarak ona varoluşsal bir anlam yükler. Necip Fazıl’ın kumar tutkusu, eğitim için gittiği Paris’te başlar, yurda döndükten sonra devam eder, onu maddî ve manevî bir çöküşün eşiğine getirir. Ona göre bu çöküşten kurtulması İslamî dünya görüşünü benimsemekle olmuştur. Necip Fazıl, kumarın neden olduğu bunalım yıllarını edebî eserlerine de taşıyarak iki ben’i arasındaki farkı göstermeye çalışır. Kumarı, tiyatro ve otobiyografik niteliği olan eserlerinin yanı sıra, hikâyelerinde de ele alır. Hikâyelerde, kumarın salt bir alışkanlık ve şans oyunu olmadığı, kumarbaza/ ben’e, mutlak ve tek olanı aramak için bir yol gösterdiği fikri üzerinde durur. “Ben”; zihnini meşgul eden, yoran ve sıkıntıya sokan metafizik sorulardan kaçmak için sığındığı kumarda, gerek kendi varlığını gerekse mutlak varlığı tanıma imkânına sahip olur. O, kumar oynarken nefsin dizginlenemeyişine, aklın hükmünü yitirmesine, yaşamla ilişkiyi kesmesine, bir çile ve cezbe hâli yaşamasına ve kendini “fedâ” etmesine dikkat çeker. Tüm bu dikkatler, onu bir yaratıcı ve din olgusu fikrine götürür. “Ben”; kumar-Allah-din arasında kurduğu ilişki sonucu, tasavvufun anlam dünyası ile tanışarak “fedâ”dan, “bekâ” makamına geçmenin mücadelesini verir. Kumar, bu geçişte bir eşik işlevinde bulunur, ben’in yeniden doğuş ve erginlenme hâline aracılık eder.

KAYNAKÇA

TURUK
International Language, Literature and Folklore Researches Journal
2018, Year 6, Issue 14
Issn: 2147-8872

JUNG, Carl Gustav (2012), *İnsan Ruhuna Yöneliş*, İstanbul: Say Yayınları.

KARA, Mustafa (1999), *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

KARAKOÇ, Sezai (1989), "Hatıralar XLVI", *Diriliş*, S.46, 2 Haziran 1989.

KISAKÜREK, Necip Fazıl (2015), *Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

KISAKÜREK, Necip Fazıl (2007), *Hikâyelerim*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

KISAKÜREK, Necip Fazıl (2009), *Parmaksız Salih*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

KISAKÜREK, Necip Fazıl (2010), *Bâbiâli*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

KISAKÜREK, Necip Fazıl (2016), *O ve Ben*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

SAYAR, Kemal (Yay. Haz. 2013), *Sufi Psikoloji*, İstanbul: Timaş Yayınları.

SCHIMMEL, Annemarie (2012), *İslamın Mistik Boyutları*, İstanbul: Kabbacı Yayınevi.

TAŞDELEN, Vefa (2004), *Kierkegaard'ta Benlik ve Varoluş*, Ankara: Hece Yayınları.

ULUDAĞ, Süleyman (2005), *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabbacı Yayınevi.